

Darja Mazi - Leskovar
Maribor

NEKAJ LEPEGA ZA ... DOMOVINO ali DOMOLJUBJE V AMERIŠKEM MLADINSKEM ROMANU PRED 11. SEPTEMBROM 2001

1.0 Uvod

Odnos do domovine se ne uvršča med največje teme ameriškega mladinskega romana. Eden izmed vzrokov za relativno obrobnost tematskih sklopov, ki obravnavajo domovinska vprašanja in z njimi povezano problematiko, je dejstvo, da mladinski roman kot žanr nagovarja neodraslega bralca, ki se posveča predvsem odkrivanju samega sebe in sveta, ki je lasten njegovi generaciji. Domovina je bila za ameriške mladostnike v drugi polovici 20. stoletja samoumevna danost, o kateri so bili zaradi družbenozgodovinskih razmer le izjemoma prisiljeni razmišljati. Razen tega je bil čas po drugi svetovni vojni tudi za Združene države Amerike obdobje, v katerem se je krepil duh internacionalizma, čeprav se vzgoja za domoljubje ni nikoli umaknila iz ameriškega šolskega sistema.

V mladinskem romanu se junaki soočajo z vprašanji patriotizma¹ v različnih zgodovinskih obdobjih: od časa osvobodilne vojne, ko so se tudi mladi opredeljevali za Angleže ali proti njim, do vietnamske vojne, ki je zaradi svoje dolgotrajnosti in specifičnosti vplivala na življenje celotne generacije. Ne glede na zgodovinske okoliščine pa domovinska problematika stopi v ospredje, ko se romaneskni junaki zavejo, da je ogrožena njihova nacionalna identiteta. Slednja predstavlja enega od stebrov skupinske identitete (Južnič 1993: 265) in bistveno določa samopodobo vsakega posameznika, zato se v spletu okoliščin tudi mladi liki odzovejo na vzgibe časa in prostora.

Njihov odziv ni presenetljiv, saj A. D. Smith v svoji študiji o narodni identiteti *National Identity* ugotavlja, da »je narodna identiteta od vseh skupinskih identitet, ki danes povezujejo ljudi, najbolj prvinska in vseobsegajoča« (Smith 1991: 143). Predstavlja splet vrednot od zgodovinskega ozemlja in zgodovinskega spomina do vseh izrazov narodne kulture – z vsemi njenimi miti in stereotipi. Pooseblja korenine, iz katerih raste posameznik in njegova generacija, oporno točko, prostor, v katerem je lahko on sam to, kar želi biti. Zato se ob nevarnosti, da bi bil oropan tega zatočišča, tudi mladostnik počuti ogroženega in se je pripravljen za svoje pravice postaviti.

¹ Izraz rabljen v skladu s SSKJ. Sinonim za: domoljubje, rodoljubje, ljubezen do domovine, naroda, države.

Domoljubje se zato tudi v romanu za mladostnike praviloma navezuje na vprašanje vojne in miru. Junaki različno dojemajo povezavo med ljubeznijo do domače zemlje in privrženostjo idealom, ki jih zastopa (ameriška) politika. Njihov odgovor na izzive, ki nagovarjajo domovinski čut in lojalnosti do države, je odvisen od številnih dejavnikov, med katerimi ni zanemarljiva pomenljivost, ki jo posameznemu vprašanju pripisuje širša javnost. Teroristični napad 11. septembra 2001 se je zapisal med dogodke, ki so pretresli Američane do korenin. Ranjen je bil njihov nacionalni ponos, zamajal se je njihov občutek neranljivosti. Tragični dogodek je nedvomno nagovoril vsakega Američana, zato ne bi bilo presenetljivo, če bi vplival na razsežnost domovinske tematike tudi v mladinski prozi. Literatura – vključno z mladinsko književnostjo – se odziva na družbeno dogajanje, čeprav tudi umetniško snovanje vpliva na dogajanje v družbi. Če Ameriko po tragičnem torku zaznamujeta naraščajoči patriotizem in razcvet solidarnosti, lahko predpostavljamo, da ima tak odgovor na nacionalno travmo številne korenine, med drugim tudi tiste, ki jih je – vsaj posredno – sooblikovala književnost. Ob predstavitvi izbranih del, ki so bila deležna posebne pozornosti kritikov in mladostnikov, bom opozorila na nekatere vidike domovinske tematike in motivike v mladinskem romanu 20. stoletja, katerega potencialni bralci so bili tisti, ki danes odločilno sooblikujejo odziv Amerike na dogodke, ki so 11. septembra tega leta pretresli Združene države Amerike in vsaj ves nemuslimanski svet.

2.0 Vloga doma in domačega kraja v oblikovanju nacionalne identitete

2.1 Romanesknii liki bele rase

V številnih mladinskih romanih je domovinska motivika vezana na prikazovanje odnosa do doma, domačega kraja in domače pokrajine. Med junaki, ki dom enačijo z varnostjo in pripadnostjo, izstopa Dicey Tillerman v delih *Homecoming* in *Dicey's Song* pisateljice Cynthia Voigt. Mladostnica se ni pripravljena soočiti s statusom brezdomke, zato si prizadeva, da bi našla kraj, kjer bodo vsi Tillermanovi otroci dobrodošli in sprejeti. Bojuje se in uspe. Tedaj se njeno domovanje razširi z babičine domačije in vrta na celoten zaliv, ki ga lahko opazuje izpred hiše. Občutek, da pripada kraju in zemlji, jo osrečuje.

Sara Louisa v romanu *Jacob Have I Loved* pisateljice Katherine Paterson, pa hoče zapustiti otok, kjer je odrasčala. Želi živeti v planinah. Ko se ji hrepenjenje izpolni, je presrečna. Udomači se, a istočasno spozna, da ji je morska pokrajina prirasla k srcu. Nosi jo v sebi in novo okolje primerja s svojim rodnim krajem. Z gorskimi vrhovi zaprto področje jo spominja na otok, ki ga od preostalega sveta loči morje. Lepoto, ki jo je odkrivala v vodnih prostranstvih, sedaj najde med vršaci, a se kljub temu rada občasno vrača na 'svoj' otok.

Devetnajstletni mornar Nathanael v zgodovinskem romanu *The Witch of Blackbird Pond* (Elizabeth George Speare) pluje med dvema krajema, ki sta mu vsak po svoje draga. Privlači ga Karibsko otočje s svojimi sproščeno odprtimi prebivalci, toda hladni Connecticut, kjer je odrasčal, ima zanj še večji čar. Čeprav ga na vsako izmed obeh okolij vežejo prijetni spomini, čuti, da je njegov dom na ameriški celini. Zato tudi v času, ko se Connecticut odloča o lojalnosti do Angležev ali podpori osamosvajanju, začne razmišljati, kaj pomeni zanj domovina in kaj je lojalnost.

Spozna, da je vsakdo najprej zvest svojemu kraju in svojemu prostoru in da resnična privrženost domovini izhaja iz ljubezni do rodne grude. Vse drugo, kot na primer lojalnost do države in oblasti, lahko izhaja le iz zavesti pripadnosti domačemu kraju.

Podobno razmišljajo številni belopolti romaneskni liki, ki v posameznih obdobjih ameriškega mladinskega romana oblikujejo svoj odnos do domovine. Iz razpoznanega vrednostnega razmerja se poraja zavezanost državi, ki jo posameznik zavestno sprejme kot simbolno predstavnico svoje skupinske identitete. Stopnja identifikacije belih junakov z ameriško državo je različna, kar dokazujejo tudi primeri iz nadaljevanja pričujočega razmišljanja, v katerem je sicer poudarek na percepciji države z zornega kota nebelopoltnih likov. V multikulturni ameriški družbi je namreč za oblikovanje javnega mnenja izjemnega pomena, kakšen je odnos nebelopoltnih predstavnikov do razmerja med njihovim domom v najširšem smislu in državo ter njenimi inštitucijami.

2.2 Nebelopolti romaneskni liki

Indijanec Attean v romanu *The Sign of the Beaver* (Elizabeth George Speare) sprejema dejstvo, da živi v državi belcev, toda v celoti zavrača njen odnos do okolja in s tem do Indijancev. V skladu z izročilom svojega rodu je prepričan, da si nihče ne sme lastiti zemlje, zato ne more razumeti osvajanja in razširjanja administrativnega gospostva belcev v krajih, kjer so od nekdaj živeli izključno Indijanci. V pogovoru z belopoltnim vrstnikom izrazi svoj odnos do okolja, v katerem se počuti doma. Ko ga Matt povpraša, če je kos zemlje, ki ga je kupil njegov oče, pripadal Indijancem, mu Attean odgovori:

»Kako lahko človek postane lastnik zemlje? Zemlja je kot zrak. Je za vse ljudi, da lahko na njej prebivajo. Za bobre in srnjad. Ali oni posedujejo ozemlje?«²

Dom mladega rdečkožca so gozdovi in prostranstva, kjer Indijanci živijo v sozvočju z okoljem in kjer imajo dovolj površin za lov. Da bi pleme lahko preživel, se umika v gozdnate predele daljnega zahoda, kamor belci naj ne bi nikoli prodrli. Mladostnik meni, da jim zato ne bo potrebno vzdrževati nikakršnih stikov z ameriško oblastjo: zanj je država belcev brezpredmetna.

Črnski junaki, ki živijo na podeželju, kot Stacey, mladostnik v delu *Roll of Thunder, Hear My Cry* pisateljice Mildred Taylor, čutijo močno pripadnost domači zemlji in državi. Kljub boju z rasističnim okoljem, ki ga je omogočala in podpirala ameriška zakonodaja tridesetih let prejšnjega stoletja, Stacey ne razmišlja o tem, da bi živeli v kakšnem drugem delu Združenih držav, še manj pa, da bi postal državljani katere koli druge dežele. Čeprav ve, da je status črncev v severnih državah federacije bistveno boljši, saj so nebelopoltni državljani deležni večjega varstva, je trdno odločen, da se bo za svoje pravice v okviru danih možnosti bojeval v okolju, ki je njegov dom.

Tudi za Allena, junaka v romanu *Basketball Game* (Julius Lester), ki je postavljen v sredino dvajsetega stoletja, življenje izven ZDA ni alternativa, pa čeprav se je njegov ded, belec, priselil iz Nemčije. Občutek globoke teritorialne navezanosti na svojo domovino, pripisuje tudi indijanski krvi, ki mu pomeni najdra-

² 117, prevod avtorice članka.

gocenejši del njegove osebne in nacionalne identitete, pa čeprav se na pogled prav nič ne loči od 'čistih' črncev.

Sam je sicer doživel, da država dovoljuje različne oblike ločevanja in sožitja med svojimi državljani. Družina se je preselila iz okolja, kjer je bil rasizem bolj ali manj prikrit, v mesto na jugu, kjer se je zdelo, da je vsa organizacija javnega življenja naperjena v ločevanje belcev in črncev. Toda kljub temu se njegov upor proti krivičnim razmeram osredotoči le na neposredne povzročitelje poniževanj in trpljenja. Kritično ocenjuje razmere, zaradi katerih so črneci drugorazredni državljani, in kot razlog krivičnega ravnanja s črneci vidi predvsem osebne slabosti belcev, ne obtožuje pa države, ki daje institucionalne možnosti za rasistično ravnanje.

Dvanajstletna Miyax, glavna literarna oseba romana *Julie of the Wolves* pisateljice Jean Craighead George, se razmeroma zgodaj zave, da je hkrati Eskimka in Američanka. Svoje dvojno poimenovanje, angleško Julie Edwards in eskimsko Miyax Kapugen, sprejme kot samoumevno. Ko razmišlja o sebi, se vidi predvsem v sklopu številnih socialnih vlog, pri čemer ne pozabi poudariti svoje državljanske pripadnosti.

»Ona (je) Miyax, hči Kapugena, Marthina posvojenka, državljanka Združenih držav Amerike, dijakinja v šoli v Barrowu, na Aljaski...«³

Svojo pripadnost državi navaja pred drugimi oblikami skupinskih identitet. Kot državljanka ZDA je prepričana, da je njeno pričakovanje, da bi se šolala nekje na jugu države, povsem legitimno. Zlahka se vidi v San Franciscu, kjer prebiva prijateljica, s katero se je seznanila preko dopisovanja.

Ko v toku pripovedi sprevidi, da je njeno dojemanje sveta v nasprotju s tistim, ki ga zanjo simbolizira ameriška družba, niti za hip ne podvomi v smiselnost svojega državljanskega statusa. Zavrača sicer neodgovoren odnos do narave, ne pa ameriške države, katere sestavni del je tudi njena ožja domovina Aljaska.

3.0 Vloga vojne in begunske izkušnje pri oblikovanju odnosa do nacionalne identitete in lojalnosti do države

Sara Louise (*Jacob Have I Loved*, Katherine Paterson) ni neposredno vpletena v vojno dogajanje, a od dne, ko je kot trinajstletna deklica prek radijskih valov izvedela, da so Združene države Amerike vstopile v drugo svetovno vojno, je spremljala poročila in razglabljala, kaj zanjo pomeni domovina. Čeprav je vojno dogajanje potekalo daleč stran, je bila prostorska oddaljenost zanjo brezpredmetna, saj je bila napadena ena od ameriških držav.

»Dejstvo, da so Japonci napadli Havaje in ne kontinentalnega dela Združenih držav, je predstavljalo razliko, o kateri... ni bilo vredno razmišljati.«⁴

Ob vsaki novici o vojnem razdejanju in žrtvah jo zajame žalost. Američani umirajo daleč stran od domovine, ker se bojujejo za ideale, ki jih razglašajo Združene države Amerike. Ne razume, kako je mogoče, da se številni vrstniki vedejo,

³ 10, prevod: avtorica članka.

⁴ 28, prevod avtorice članka.

kot da domovina ne bi krvavela, kot da se ne bi nič pripetilo. V naslednjih letih sanjari, kako bo tudi ona prispevala k prizadevanjem svoje domovine, da bi na svetu zavladala pravica in mir.

Ko se na otoku pojavi neznanec, si zada, da bo razkrinkala vojnega vohuna. Za svoje drzno dejanje naj bi si pridobila celo medaljo za hrabrost: podelil naj bi jo ji sam ameriški predsednik Franklin D. Roosevelt. Ko se izkaže, da je starec, ki sta ga s prijateljem Callom sumila, pošten državljan, se sprijazni z dejstvom, da ne more narediti prav nič velikega za svojo domovino. Call pa se pridruži mornarici, čim izpolni starost, s katero lahko postane ameriški vojak. Brez pomislekov odhaja služiti domovini in tudi Sara ni v skrbeh zanj, ker verjame, da se bo vrnil. Prepričana je, da se bo vojna razpletla v korist Američanov in njihovih zaveznikov. Call se res vrne, ponosen, da je lahko služil v ameriški vojski. Njegova domovina je zmagovalka, on pa je videl veliko sveta in spoznal življenje.

Romaneski junaki, ki so se kalili v vietnamski vojni, osvetlujejo vprašanje lojalnosti do domovine in oblasti iz drugačnega zornega kota. Črnc Richard Perry, pripovedovalec v romanu *Fallen Angels* (Walter Dean Myers), se ni znašel v Vietnamu z željo, da bi zastopal ameriške interese. V sili razmer služi denar kot vojak, saj ni dobil nikakršne druge zaposlitve. Sedemnajstleten se je prijavil v vojsko, ker je želel materi samohranilki pomagati vzdrževati mlajšega brata. Devetnajstletnik vidi, da je ob nastopu vojaške službe bil še pravi otrok, saj o vojni ni imel nikakršne predstave in vse, na kar se je zanašal, je bilo le prepričanje, da se bojuje na pravi strani. Verjel je, da bo Amerika zagotovila Vietnamcem pravični mir ter da bo njegova stran vedno zmagovala. Kasneje pa se vedno pogosteje sprašuje, kaj pravzaprav išče v Aziji. Utrujen je od neznosnega hrupa in stalne napetosti ter poln strahu. Nevarnost preži na vsakem koraku. Čim se približajo bojnim črtam, že izgubi tovariša: soborec njegove starosti je stopil na mino. V njem se naseli žalost. Noče postati morilec, toda njegov prijatelj Lobel trdi, da se temu ne more izogniti že zato, ker je v Vietnamu. In res mora nedolgo zatem v boju ubiti nasprotnika. Vse v njem vpije, da je ubil človeka – ne sovražnika, temveč sebi enakega. Obžaluje, da ni ostal v Ameriki, da se je spustil v vojno vihro, daleč stran od svoje domovine.

Ob vsaki smrti se fantje soočajo z vprašanji človečnosti. Čeprav jim nekateri oficirji slikajo padle nasprotnike kot trofeje, ki vodijo k zmagi, jih nihče več ne more prepričati, da zastopajo ideale pravice in miru. Lobel piše očetu, da je storil veliko napako, ko je prišel v Vietnam. Pove mu, da je sedaj njegov edini življenjski smisel upanje, da se bo vrnil domov, med ljudi, ki jih ima radi. Amerika je dežela, o kateri sanja, toda nikoli več se ne bi šel bojevati v tujo deželo – tudi v imenu ameriških idealov ne!

Osrednja junaka v romanu *Children of the River* (Linda Crew), Kambodžanka Sundara in njen ameriški prijatelj Jonathan, pa oblikujeta odnos do Amerike ob vojni v Kambodži. Sundara, ki je s tetino družino pribežala v Združene države Amerike, po štirih letih bivanja v miru ne more pozabiti svoje domovine in vojnih grozot. Ob poročilih o nasilju in katastrofalnih razmerah v njeni domovini se ji vedno znova odpirajo še nezaceljene rane. Trinajstletni se je življenje v nekaj dneh povsem spremenilo. Čeprav je slišala, da je dežela v vojni, ni vedela, kaj se dogaja. Šele ko je tudi prestolnica postala tarča bombnih napadov, je doumela, da njena domovina krvavi v nasilju. Novice o razdejanju in o znašanju komunistov nad civilnim prebivalstvom so bile tako zastrašujoče, da je s tetino družino zapustila

Kambodžo. Odpluli so v neznano. Postala je begunka. Vojna je ni oropala le ožje družine, temveč tudi doma in domovine. Sanjala je o rodnem mestu, ki ga je imela za del sebe, za del svoje identitete. V mislih se je vračala na široke ulice, po katerih se je tako rada sprehajala. O svojih bridkih izgubah ni govorila z nikomer, dokler je sošolec Jonathan ni zaprosil, da bi mu pomagal pri pripravi seminarske naloge o Kambodži. Ko je prvič ubesedila svoje spomine in občutke, je podoživela vojno in bolečino izgnanstva. Jonathan je zaprepaden, saj je mislil, da so leta 1975 Američani omogočili varno izselitev vsem, ki so želeli zapustiti Vietnam in Kambodžo. Njegova podoba Amerike, varuhinje tistih, ki potrebujejo pomoč, se razblini. Jonathanovo nasprotje je sošolka Cathy, ki vsa zaverovana v veličino Združenih držav Amerike in v lastno neranljivost povsem drugače komentira vojno dogajanje in Sundarin položaj. Vojna je problem Kambodže in Sundara naj bo srečna, da je lahko prišla v Ameriko. Toda Sundara se postavi zase in kljub razmeroma slabemu znanju angleščine zmaga v besednem boju.

»Verjetno misliš, da vsi ljudje samo čakajo, kdaj bodo lahko zapustili svojo domovino in odpotovali v Ameriko?«

»Točno, če so le dovolj pametni, da si želijo boljše življenje.«

»Kdo pa je tisti, ki odloča, kaj je boljše življenje? Ti? Mogoče pa sem bila jaz prej bolj zadovoljna? Če bi se mi odločili, da bi prišli, bi bilo drugače, toda mi smo bili prisiljeni oditi.«⁵

Sundara izrabi vsako priložnost, da sošolcem razlaga, kako radi imajo begunci svojo domovino in da bi najraje ostali na svoji zemlji, med svojimi ljudmi. Trdi, da bi bili najbolj srečni, če bi lahko v miru živeli doma. Junakinja upa, da bo v njeni domovini nekoč res zavladal pravičen in trajen mir, toda njeni sorodniki komaj čakajo, kdaj bodo dobili ameriško državljanstvo. V pogovorih nenehno opozarjajo na prednosti, ki jih bodo tedaj deležni.

»Mi smo tisti, ki smo tu že skoraj pet let. ...Ali veš, kaj to pomeni? Postali bomo ameriški državljani, ameriškim državljanom pa se ni potrebno nikomur klanjati!«⁶

Sundara namerava ostati v Združenih državah vsaj do konca študija. Čuti lojalnost do ameriške države, ki ji formalnopravno daje bistveno večje pravice, kot bi jih kdaj koli imela v svoji domovini. Vedno bolj ceni svobodo in demokracijo, čeprav se njena ljubezen do azijske domovine ne zmanjša. Jonathan prevrednoti svoj odnos do doma in domovine. Prizna, da ima srečo, ker v Ameriki vladata mir in blaginja. Njegovo domoljubje narašča, čeprav postaja vedno bolj kritičen do ameriške politike. Zavzeto spremlja poročila z vojnega področja ter usodo beguncev. Ugotavlja, da svetovna javnost in Združene države Amerike ne ukrenejo dovolj, da bi olajšali položaj kamboških civilistov. Šele ko izve, da ameriške humanitarne organizacije pozivajo zdravnike, naj se javijo, da bodo kot prostovoljci delali v begunskih taboriščih, njegova podoba Amerike začne dobivati nove pozitivne poteze. Solidarnost do trpečih, ki jo država spodbuja na vseh ravneh javnega življenja, v njem prebudi novo lojalnost do administracije Združenih držav Amerike. Spet ga prežema ponos, da je Američan, čeprav bo odslej budno spremljal vlogo Združe-

⁵ 161, prevod avtorice članka.

⁶ 187, prevod avtorice članka.

nih držav Amerike v svetovnem dogajanju. Čim bo smel, pa bo tudi sam sodeloval v solidarnostnih akcijah.

4.0 Sklep

Odnos junakov ameriškega mladinskega romana do domovine izhaja predvsem iz odnosa, ki ga književni liki gojijo do lastnega doma in do širšega okolja, v katerem so odraščali ali kjer še vedno živijo. Razmerje do kraja bivanja je praviloma pozitivno. Raste iz občutja pripadnosti in postane merilo za sprejemanje novih življenjskih in bivanjskih okolij. Kljub temu pa se v okviru dojemanja doma in domovine pojavljajo pomenljive razlike. Nekatere od predstavljenih so posledica prikaza romaneskne snovi v razponu od obdobja ameriškega osamosvajanja do začetka osemdesetih let dvajsetega stoletja. Če je na videnje junakov iz osemnajstega in devetnajstega stoletja vplivala predvsem presoja odnosa ZDA do matične angleške države in do staroselcev, pa je oblikovanje nacionalne identitete za like iz druge polovice dvajsetega stoletja sad prepletanja številnih vrednostnih ocen. Na razmerje do domovine odločilno vpliva videnje vloge ameriške države v oblikovanju demokratične in socialno varne družbe v okviru lastnih meja, pa tudi v spletu svetovnega dogajanja.

Časovni dejavniki, ki oblikujejo značilnosti določenega obdobja, se med drugim zrcalijo v oblikovanju nacionalne identitete, ki sooblikuje celosten »način videnja sveta« (Cosgrove 1984: 13, 14). Pogled na svet po Denisu Cosgrovu označuje širše okolje, ne le videnje fizičnogeografske realnosti, temveč tudi duševne in duhovne razsežnosti bivanja v določenem prostoru. Če geografska realnost predstavlja enega od bistvenih elementov konstrukcije nacionalne identitete, pa navedena izhodišča razumevanja vloge doma v oblikovanju nacionalne identitete narekujejo ločeno obravnavo belopolitih in nebelopolitih romanesknh likov. Ugotovitev, da belci oblikujejo pozitiven odnos do ameriškega državljanstva, bi namreč lahko interpretirali kot eno od posledic njihove osebnostne, predvsem rasno pogojene identitete v državi, ki uokvirja etničnost v institucijah, katere predstavljajo predvsem belopoliti Američani.

Za izbrane indijanske like ugotavljamo, da »etničnost kot identiteta ... dodeljena z rojstvom v določeni etnični skupini ali skupnosti« (Južnič 1993: 268), izključuje nacionalno identiteto, ki bi jih povezovala z drugimi Američani. Junaki indijanske krvi so najtesneje povezani s svojim bivanjskim okoljem. Kot njihovi predniki so odvisni od harmoničnega in celostnega odnosa do narave, zato zanje predstavlja prijazno bivanjsko okolje le tisto, nad katerim se ne izvaja jurisdikcija ameriške države. Zaradi izključujočih pogledov na lastništvo in odgovornost, ki izhaja iz uporabe naravnega okolja, Indijanci zavračajo ameriško državo. Do nje imajo izrazito odklonilen odnos. Motiv junaka, ki z vstopom v odraslost odide s svojim rodом v neznanu, da bi se dokončno izognil stiku z ameriško državo, simbolno ponazarja prepričanje, da je ameriška nacionalna identiteta zanje nična.

Črnski knjižni junaki pa vkljub raznovrstnim oblikam rasizma, ki jih slikajo zgodbe iz različnih obdobj ameriške zgodovine, priznavajo pripadnost ameriški nacionalni identiteti. Slednja temelji na močno občuteni skupinski identiteti, ki se vzdržuje in utrjuje na različne načine. Največkrat preko zavezanosti zemlji, ki so jo obdelovali številni črnski rodovi, in navezanosti na širšo družino. Oba velika vira ameriške nacionalne identitete črnskih junakov se izražata v bogati in raznoliki

motiviki, ki oblikuje specifično 'črnsko' domoljubno tematiko. Med motivi, ki povezujejo številne mladinske romane, izstopa motiv babice, telesno in duhovno močne žene, ki svojim vnukov vcepja ljubezen do zemlje in kraja, v katerem morajo znati živeti tudi mladi črnski rodovi. Prizadevanje babic podpira mlajši rod odraslih črnskih likov: pojavi se motiv učiteljice, ki podaja resnično zgodovino Združenih držav, zgodovino, v kateri imajo svoje častno mesto tudi črnici. Črnski dijaki morajo biti ponosni na vlogo svoje rase v razvoju ameriške države. Domovinska tematika se tako praviloma navezuje na tematiko rasnega razlikovanja in na tematiko preoblikovanja družbenih odnosov ter na uresničevanje demokratične podobe Združenih držav Amerike.

Kadar so mladi liki potomci pripadnikov vseh treh ras, ki so oblikovale prvotno večrasno Ameriko, se zavest nacionalne pripadnosti še okrepi. Izrazita in nesporna pa je tudi v primeru literarnih likov eskimskega porekla. Njihova etnična (eskimska) identiteta in njihova nacionalna (ameriška) identiteta se ne izključujeta. Tematika eskimske identitete je zelo razvejana, saj se motivika navezuje na etnološke posebnosti eskimskega ljudstva, predvsem na tradicionalne ljudske običaje in poganške rituale. Le v primeru etnično osveščenih eskimskih junakov, pri katerih tradicija vpliva tudi na oblikovanje življenjskega stila, se pojmovanje identitete razširi tudi na rabo eskimskega jezika. Kadar pa etnična identiteta ostaja na ravni folklore, postaja le del turistične ponudbe in ne odmeva več v vsakdanjem življenju. Motiv zmedene junakinje, ki zavrže drag spomin, ker se (eskimske) sošolke posmehujejo njenemu spoštljivemu ravnanju s tradicionalnim talismanom, simbolizira razmerje med eskimsko in ameriško identiteto. Za nekatere mlade like postaja eskimska identiteta nesprejemljiva celo na folklorni ravni. Nadomesti jo ameriška nacionalna identiteta. Ta predstavlja za vse romaneskne junake nesporno danost na administrativno-politični ravni, torej za eno izmed dveh skupinskih identitet, za druge pa je že postala sinonim za edino skupinsko identiteto. Lojalnost do ameriške države je zato za romaneskne like eskimskega izvora povsem samoumevna.

Iz ugotovljenega je moč zaključiti, da imajo junaki v prikazanih delih ameriškega mladinskega romana dvajsetega stoletja izrazito pozitiven odnos do nacionalne identitete, ki jih povezuje ne glede na njihovo rasno pripadnost. Domoljubje je vrednota, ki se je mladi liki zavedajo in ki ji priznavajo pomembno mesto, predvsem v trenutkih, ko se soočajo z napetostmi na domačem – ameriškem – ozemlju ali v svetu. Privrženost domovini, poslušnost za čast, želja, da bi storili kaj koristnega za svojo domovino in za dobro drugih – tudi Neameričanov – se prepletajo. Navedene značilnosti romanesknih likov bi prav lahko povezovali z eno izmed ključnih podob Združenih držav Amerike po velikem terorističnem napadu.

Samo po sebi se poraja vprašanje, v kolikšni meri bo izkušnja izbruha domoljubja in solidarnosti, ki raste iz poudarjenega občutka za skupnost in iz temeljne zavesti ogroženosti, vplivala na mesto domovinske tematike v romanu 21. stoletja. Želeti je, da bi mladinski roman spodbujal kritično mišljenje in tako »prispeval k izboljšanju sveta, da bi ta postal bolj pravičen in svoboden in da bi ljudje v življenju upoštevali nekatere moralne norme«, kot je dejala Andersenova nagrajenka Ana Maria Machado, v svojem referatu *Ideologija in otroška literatura*, ki ga je imela na kongresu IBBY v Kolumbiji. Kljub odprtosti za tako imenovane tabu teme, naj se ne bi poigral s temami, ki bi mladega bralca prav lahko zavajale v prepričanje, da je staro načelo »če želiš mir, pripravljaj vojno (si vis pacem, para bellum)« še

vedno najboljša obramba. Literarno snovanje ima vedno možnost, da s svojo sporočilnostjo doprinese k strpnosti in k oblikovanju kulture dialoga ter miru; k prepričanju, da lahko posameznik z vsako mislijo, z vsako izraženo besedo in z vsako odločitvijo prispeva svoj delež v zakladnico miru in s tem k blagostanju svoje domovine in sveta kot celote.

Viri

1. Cosgrove, Denis. *Social Formation and Symbolic Landscape*. London: Croom Helm, 1984.
2. Craighead George. *Julie of the Wolves*. New York: Harper Collins, 1972.
3. Crew, Linda. *Children of the River*. New York: Bantam Doubleday Dell Books for Young Readers, 1989.
4. Južnič, Stane. *Antropologija*. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1987.
5. Južnič, Stane. *Identiteta*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 1993.
6. Lester, Julius. *Basketball Game*. New York: Puffin Books, 1983.
7. Machado, Ana Maria. *Ideologija in otroška literatura*. *Otrok in knjiga* 50 (2000): 54–65.
8. Myers, W. Dean. *Fallen Angels*. New York: Scholastic Inc., 1988.
9. Paterson, Katherine. *Jacob Have I Loved*. New York: Harper Collins, 1990.
10. Speare George, Elizabeth. *The Sign of the Beaver*. New York: Bantam Doubleday Dell Publishing Group, Inc., 1983.
11. Smith, A. D. *National Identity*. London: Penguin Books, 1991.
12. Speare, George, Elizabeth. *The Witch of Blackbird Pond*. New York: Bantam Doubleday Dell Publishing Group, Inc., 1958.
13. *Slovar slovenskega knjižnega jezika*, Tretja knjiga. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Državna založba Slovenije, 1979.
14. Taylor, Mildred. *Roll of Thunder, Hear My Cry*. New York: Penguin Books, Inc., 1976.
15. Voigt, Cynthia. *Dacey's Song*. New York: Atheneum, 1983.
16. Voigt, Cynthia. *Homecoming*. New York: Atheneum, 1981.

Summary

SOMETHING BEAUTIFUL FOR ... THE HOMETLAND, OR PATRIOTISM IN AMERICAN YOUNG ADULT NOVEL PRIOR TO SEPTEMBER 11TH 2001

The article presents the theme of patriotism in 10 American teenage novels. The particular interest of the author was to analyse the theme in view of the wave of patriotism and solidarity that followed the tragic September events. The relationship between home and homeland and national identity was presented according to the findings as presented by A. D. Smith and D. Cosgrove.

With the exception of the Indians, heroes of various races share American national identity and are loyal to the state. However, the criticism towards the policy of the USA is echoed in all novels: either connected with the theme of racism, or with the one of solidarity. Fictional patriotism and solidarity can thus be connected with the present image of the USA. Speculations whether the two themes will gain in importance in the 21st century young adult literature can be accompanied with the wish that young adult novel continue to promote critical thinking and the belief that literature can improve the world, as it is claimed by the Andersen laureate Ana Maria Machado.

Translated by Darja Mazi - Leskovar